

KRANJSKI ZVON

ŽUPNIJSKI LIST ZA KRANJ IN OKOLICO.

Izdaja: mestni župni urad v Kranju.
Izhaja zadnji teden v mesecu.

L. 1933. Št. 9. / 0

Posamezna šte. 2 Din.

V premišljevanje!

Jezik je treba brzdati.

Sv. Jakob 3, 1-12.

Naj vas, bratje moji, ne bo mnogo učiteljev, ker veste, da bomo strože sojeni. V marsičem namreč grešimo vsi; če kdo ne greši z besedo, ta je popoln mož, zmožen brzdati tudi vse telo. Ako denemo konjem uzde v gobce, da bi nam bili pokorni, vodimo tudi ves njih život. Glejte, tudi ladje, čeprav so tolike in jih gonijo silni vetrovi, obrača zelo majhno krmilo, kamor hoče volja krmarjeva. Tako je tudi jezik majhen ud, pa se hvali z velikimi rečmi.

Glejte, kolik ogenj, pa kolik gozd zažge. Tudi jezik je ogenj, svet krivice; jezik se izkazuje med našimi udi za tistega, ki omadežuje vse telo in užiga življenja kolo, njega pa užiga pekel. Saj se vsaka narava zveri ptičev in laznine in morskih živali dá ljudem ukrotiti in se je ukrotila, le jezika ne more ukrotiti noben človek; neugnano zlo je, poln smrtnega strupa! Z njim hvalimo Gospoda in Očeta in z njim kolnemo ljudi, ki so ustvarjeni po božji podobi. Iz njih ust prihaja hvala in kletev. Bratje moji, to ne sme tako biti. Ali mar studenec iz istega vrela iztaka sladko in grenko vodo? Ali more, bratje moji, smokva roditi olive, ali trta smokve? Tako tudi slan vrec ne more dati sladke vode.

Lajiški brevir.

Mi duhovniki moramo od dneva duhovniškega posvečenja moliti brevir. Neke vrste brevir za lajika, katerega naj bi opravljal dan za dnev, je pa sv. rožni venec.

Morda se bo kdo nasmehnil, ko bo slišal govoriti o rožnem vencu. In vendar je resnica, da mora biti sv. rožni venec pri nas katoličanih v veliki časti, saj je vendar lep sad Svetega Duha, ki vlada v Cerkvi božji. On združuje v sebi krasne molitve, vero, očenaš, zdravomarijo, čast bodi Očetu ter nas vpelje v glavne skrivnosti našega odrešenja. Prav pravi nabožni pisatelj, da je sv. rožni venec kristalizacija verskih skrivnosti; vsaka skrivnost rožnega venca je samo napis za posamezne dogodke in dejanja, s katerimi se je vršilo in završilo naše odrešenje. Rožni venec je vrsta podob in slik iz življenja Gospodovega.

Ne sramujmo se rožnega venca in tudi ne dopustimo, da bi drugi sramotili rožni venec v naši navzočnosti.

Pred nekaj leti se je pripetil v vozu cestne železnice v nekem večjem mestu naslednji dogodek. Med potniki je bil tudi mal, preprost deček. Ko pride sprevodnik in zahteva vozne listke, je segel deček v žep po listek, a je z robcem potegnil iz žepa tudi ličen rožni venec in mu je padel na tla. Ko so sopotniki videli, da je dečku padel na tla rožni venec, so se nekateri na glas zasmejali, češ, čemu vendar nosi rožni venec s seboj. Fantiček je bil v zadregi in mu je bilo nerodno. Ko so potniki s pomilovalnim nasmehom pogledovali fantička, je eden izmed potnikov, kateri je bil gotovo najbolj izobražen in tudi premožen med vsemi, potegnil iz žepa rožni venec, potrepljal fantička po rami in dejal: »O fantiček, le nič se ne boj in ne sramuj, glej,

tudi jaz imam rožni venec in ga rad molim.« Nadutost sopotnikov je bila krepko osmešena.

Rožnega venca pa nimamo zato, da bi ga nosili samo v žepu ter se ob primerni priliki z njim bahali, češ, glejte nas: to smo katoličani! Rožni venec moramo premišljevat, ga moramo moliti. O kako lepo je v onih hišah, v onih družinah, kjer se zvečer, preden gredo k počitku, zbere celokupna družina k molitvi rožnega venca. Celokupna družina je zbrana v pobožni molitvi rožnega venca in se zamisli v skrivnost našega odrešenja. Vsi se spominjajo svojih dragih rajnkih ter jih priporočijo božjemu usmiljenju. O krasna navada, kjer je doma! O da bi se ta navada vpe-ljala v sleherno krščansko hišo, v sleherno krščansko družino!

Dokler srce redno bije, je znamenje, da je človek zdrav; če pa prične neredno biti, je znamenje, da je človekovo zdravje razrahljano, če pa preneha biti, nastopi smrt. Podobno je pri molitvi. Vse dotlej, ko se v družini, v žup-niji redno moli, je versko življenje zdravo in dobro. Ko pa preneha in če preneha molitev, pa nastopijo v verskem življenju tako posameznih družin kakor posameznih žup-nij cele vrste motenj. Grehi vseh vrst in zločini začno prevladovati in satan si vesel mane roke nad lahkim delom, ki ga ima v človeku, ki je pustil molitev. Zato radi pobožno in redno molimo! Molimo prav radi sv. rožni venec, ki naj nam bo veren spremljevalec tja na mrtvaški oder. Mo-limo rožni venec posebno v tem mesecu oktobru in se radi udeležujmo oktoberske pobožnosti v cerkvi.

Nekje je umrl mož, ki je bil ves prežet protiverskega in proticerkvenega duha in mišljenja. Molil ni in k sveti maši tudi ni zahajal. Ko je umrl, so mu med bele roke

dali križ in sv. rožni venec. Ko so ga hodili ljudje kropiti, so o pokojnem delali razne neslane opazke. Obregnili so se tudi med drugim ob rožni venec, katerega je imel v rokah, češ, čemu... saj ga ni nikdar molil...

Skrbimo in trudimo se, da nam rožni venec na mrtvaškem odru ne bo v zaničevanje in sramotenje, marveč v znamenje neminljive sreče pri Bogu!

Prof. Watzl:

Sv. Frančišek Asiški.

4. oktobra.

Čemu vse te obletnice in stoletnice in spominske slavnosti? Tako se često izprašujejo ljudje zlasti ob kakih cerkvenih in verskih prireditvah. Res je nespametno in nesmiselno praznovati petletnice in »jubileje« kakih malo znanih in brezpomembnih društev, ki nimajo prav nobene vpliva in pomena ne na prosvetnem ne na človekoljubnem polju, ter so take slavnosti le za lase privlečena prilika za veseljačenje in pijančevanje. Cerkev pa obletnic ne odreja ne z lepa in ne brez vzroka, ampak ima vedno globoko resen namen: ob takih prilikah odbiti duha, ki je vodil in navdajal pravadne dogodke ozir. tiste osebe ter vzbuditi tudi v naših dneh in ljudeh vernih in zvestih posnemovavcev.

Leta 1926 ozir. 1928 smo praznovali 700 letnico smrti sv. Frančiška oziroma njegovega proglašenja za svetnika. Sicer smo tudi pri nas na razne in celo lepe načine proslavili tega izrednega svetnika, ampak zdi se mi, da smo na splošno premalo prodrli v duha in mišljenje sv. Frančiška ter da ne bo prav nič odveč, ako s temi vrsticami nekoliko osvežimo spomin nanj ob njegovem godu, da, trdim celo, da je to prav primerno sedanjim dnevom. Seveda velja to le vsem tistim, ki jim je Bog in Cerkev in Kristus in svetost in človekoljubje nad vse resna stvar in ne le prazna rečenica.

Leta 1209 je prišel pred velikega papeža Inocencija III. tujec v beraški obleki in ž njim enajst enako oblečenih mož. Te može je prešinjala odločna volja, posnemati križanega Jezusa in klicati svet k pokori. Frančišek iz Asisija je bil dejal svojim učencem: »K svoji materi, sveti rimski Cerkvi, bomo šli in povedali papežu, kaj hoče storiti Gospod za nas, da bomo s papeževim dovoljenjem in po njegovem povelju nadaljevali to, kar smo začeli.« Zgodovinski trenutek največjega pomena je bil, ko je pokleknil ubožec iz Asisija pred mogočnega papeža Inocencija III. in hotel svoje pridigovanje o uboštvu strniti s tedaj obstoječimi postavami in navadami Cerkve.

Inocencij III. je osupnil, ko je slišal načrt o tako popolnem uboštvu nameravanega reda in nekateri kardinali so mu kar odsvetovali. Šele po mnogem obotavljanju je papež privolil, kar je prosil sv. Frančišek. Kleče je obljubil papežu z vso spoštljivostjo in pobožnostjo pokorščino in spoštovanje. Tedaj je papež ukazal ostalim bratom, da izkazujejo prav tako sv. Frančišku pokorščino in spoštovanje.

Tako je bil leta 1209 ustanovljen frančiškanski red, ki je pa dobil pismeno potrjenje šele leta 1219 od papeža Honorija III.

Čas, v katerem se je to zgodilo, dejal bi, neopaženo in neznanu javnosti in širnemu svetu, je bil nad vse podoben sedanjemu času. Denar je bil res sveta vladar, vse se mu je pokorilo, vse zanj dobilo. Neizrečeno hrepenenje in strastno koprnenje po denarju je obvladovalo ves svet; denar je zavladal tudi človeškim dušam in jih podvrigel. Zato pa ni mogoče dovolj jasno povedati in opisati pomena prej navedenega nastopa sv. Frančiška. Bog je obudil moža, katerega delo in ustanova je močno vplivala

proti temu duhu časa, ustanova, ki je povsem zajela in izčrpala nauk Kristusov: »Blagor ubogim v duhu« ter skušala z jasnimi vzori in velikim vzorniki ter z vzgojo neduhovnikov in ljudstva k posnemanju Kristusa ozdraviti pohlep po bogastvu in denarju.

Cerkev je bila tedaj res bogata. A nerednosti, ki so jih med višjo duhovščino povzročile zlorabe bogastva, so zelo pospeševale namene in delovanje takozvanih ubožcev iz Lijona, valdenzov in albingenzov ter drugih sorodnih krivoverstev, ki so vsa zahtevala, da se obnovi med duhovščino prvotno apostolsko ubošstvo ter obenem trosile med ljudi povsem komunistične nauke.

Posvetni in cerkveni knezi so nastopali zoper te tedanje komuniste res z ognjem in mečem. A vse to ni moglo zajezi naraščajoče nevarnosti zoper Cerkev in državo. Šele ko je začel sv. Frančišek z besedo in zgledom pridigati ubošstvo in ko je to svojo reformo podredil cerkveni oblasti in odredbam ter je tudi tedaj nastopivši sv. Dominik poslal svoje po zgledu sv. Frančiška povsem in resnično ubožne sinove pridigat zoper krivoverce in jih učiti sv. rožni venec, se je ustavil naval imenovanih krivoverstev.

Osrednji in temeljni nauk sv. Frančiška je prostovoljno ubošstvo, popolna odpoved vsakemu premoženju, prostovoljna razlastitev samega sebe. Res da so že do tedaj obstoječi redovi, ki so živeli po pravilih sv. Benedikta ali sv. Avgušтина, zahtevali od svojih članov življenjske uboštva, pokorščine in ponižnosti. Ampak samostani sami so postali bogati po različnih darilih. Saj je tedaj veljalo kot najboljši način zadoščevanja za nasilstva vsake vrste, če so vitezi del svojega premoženja darovali samostanom. In redovniki so postali deležni tega bogastva, ne da bi bili prekršili redovno pravilo, a to bogastvo jim navadno ni koristilo.

Sv. Frančišek pa je zahteval, da si njegovi bratje pridobivajo potrebnega za življenje z ročnim delom ter s prosjačenjem od vrat do vrat ter je bil nepopustljiv v tej zahtevi. Šele po njegovi smrti so omilili časovnim in gospodarskim razmeram primerno to strogo zapoved, a ta velika zamisel je ostala in bila vodilna misel vseh treh družin sv. Frančiška: frančiškanov, klarisinj in tretjega reda.

Ta zamisel sv. Frančiška, njegov in njegovih bratov zgled ter pridigovanje je bilo tako mogočno in silno in splošno, da so cele občine in soseske hotele stopiti v enega obeh njegovih redov, da sodelujejo na svojem lastnem in vsega krščanstva preporodu. »Zdelo se je, da bo svet zapustil svet«, piše jezuit P. Meschler. Tedaj je prišel sv. Frančišek na misel, življenje svetnih ljudi poživiti z redovnim duhom. In tako je nastal tretji red za ljudi, med svetom živeče, brez obljub, a v Frančiškovem duhu. Posebno naj se poleg izpolnjevanja redovnih pravil prizadevajo ti verniki za skromnost v obleki in opremi ter se varujejo vsakega stanu neprimerne razkošja. Tudi njim naj pred vsem velja: »Blagor ubogim v duhu.«

Frančiškova pridiga o uboštvu se je tako razmnožila in dejal bi: potisočerila ter zašla v najširše plasti ljudstva, visoke in nizke. Ta organizacija je postala prava in resnična vojska Kristusova, celo nasilni in cerkvi sovražni cesar Friderik II. se je je bal!

Eno vprašanje: ali danes ta zamisel sv. Frančiška ni več učinkovita? Saj bi bilo vendar tako potrebno! Misel in resnica »blagor ubogim v duhu« je Kristusova, Frančišek jo je v nevarnih časih srednjega veda le obdal z mesom in krvjo, jo vidno zopet uvedel v svet, ji služil vneto, brezpogojno, dejal bi strastno, do zadnjega diha in zato imel tako velikanske uspehe. Torej nam treba novega sv. Frančiška? Da, ali kdaj ga bo poslal Bog? In če bi ga? Godilo bi se mu kakor očetu sv. Frančišku: za norca so ga razglasili in ga zmerjali prav kakor danes olikano zmerjajo njegove duhovne sinove in hčere. In če bi prišel in pridigal po javnih cestah pokoro in prosjačil, vtaknili bi ga v

ječo ali v norišnico, brez dvoma. Mamon pač ne trpi Kristusa pa tudi sv. Frančiška ne, zato pa se bo zadavil sam nad seboj. Svet noče izboljšanja po navodilu Kristusovem in zgledu sv. Frančiška, boji se revščine in sovraži uboštvo ter koprne le po denarju, pa ima zato čedalje večjo armado brezposelnih, ki propadajo duševno in telesno, ver sko in moralno; da bi pa bile te nesrečne žrtve mamonizma državi in narodu v blagor in oporo, menda vendar nihče ne bo trdil!

Duh je, ki oživlja, meso ne koristi nič, pa tudi mrtva črka nič, ako ni iz duha Kristusovega!

Mama, ne v oštarijo!

Bilo je nedavno na semanji dan v Kranju. Okoličani so si že nakupili potrebne stvari in so se zadovoljni vračali proti domu. Trg se je praznil, štanté so pospravljali, iz nekaterih gostiln se je slišalo petje, iz drugih glasno debatiranje, najbrže o slabih tržnih cenah in mogoče tudi o bližnjih občinskih volitvah, o kandidatih itd. Blizu neke kranjske gostilne je bilo videti na pol gosposko oblečeno žensko, kateri se je pa videlo po vsem obnašanju, da se je malo preveč nasrkala dobre vinske kapljice. Za njo je stopicala 8—9 letna deklica, kateri je pa bilo videti, da se ji ne godi najboljšo, bila je upadlih lic in nekako sestradana. Otrok je kar instinktivno zastajal za materjo in se dekletcu, čeprav jo je mati priganjala, naj hitro hodi, ni nikamor mudilo. Ko pa vidi otrok, da gre mati v gostilno, je pa deklica nekako bolešno in žalostno zaklicala mami: »Mama, ne v oštarijo!« Slišati je bilo nerazumljivo godrnjanje in zmerjanje matere nad otrokom, naj le brž gre in naj se nikar ne obira. Nato je mati prijela dekletce za roko in jo odpeljala s seboj v gostilno.

Žalostni so taki prizori. Pijana žena, pijana mati... Grdo je, če je moški pijan, a še bolj se nekako upira dostojanstvu človeka, če vidi pijano žensko, pijano mater. Kako naj vendar vzgaja taka mati otroke? Kako vendar takšen zgled slabo vpliva na otroke! Žalostno je, da je včasih otrok pametnejši, treznejši kakor mati, kakor prav v našem primeru. Ko bo otrok dorastel ter zašel na našo pačna pota, se bo pa mati jezila in tožila, češ, kakšna je danes mladina, vsa pokvarjena, neubogljiva in nepokorna. O, marsikatera mati bo morala tedaj reči: moja krivda, moja krivda in moj veliki greh. Otrok je pač takšen, kakršnega sem vzgojila. O, sramuje naj se mati pijanka, sramuje naj se pred Bogom in pred nedolžnim otrokom!

Sresko načelstvo v Kranju je nedavno izdalo proglas proti ponočnemu razgrajanju in pijančevanju. Zelo bi prosili gospoda načelnika, da bi poskrbel, da bi imenovani razglas ne ostal samo na papirju, ampak da bi se dejanski neizprosno nastopilo proti vsemu, kar pospešuje pijančevanje. Ali ne bi bil na mestu tudi ukaz vsem gostilničarjem in točiteljem alkoholnih pijač sploh, da pijanim osebam ne smejo dajati nobenih alkoholnih pijač. Dogaja se namreč na žalost, da se toči vino in žganje tudi takim, ki še komaj stojijo na nogah. Ali ni to zločin? Ali je res vse dovoljeno samo v imenu profita? Koliko zdravja in premoženja se zapravlja za stvar, ki nam je samo v škodo! Saj vemo, da tudi takšna prepoved ne bi imela popolnega uspeha. Ljudi je treba pač vzgojiti, a vendar smo uverjeni, da bi takšna prepoved napravila mnogo dobrega. Saj nočemo biti kakšni prohibicionisti, a odločno smo pa za to, da bi se pijančevanje čim bolj omejilo.

Prosimo gospoda sreskega načelnika, da pazi po svojih organih na one lokale in na one brezvestne ljudi, ki dajejo pijačo pijanim osebam. To je brezvestnost. In žal da tudi gorenjska metropola ni brez takih gostiln.

O krščanski vzgoji mladine.

Zadnja številka »Kranjskega zvona« je prinesla iz okrožnice Pija XI. »O krščanski vzgoji mladine« odlomek o šolah, kakšne naj bi bile in kakšne ne bi smele biti, da bodo popolnoma dosegale svoj vzvišeni cilj. Današnja številka naj pa prinese odlomek, ko govori Pij XI. o učitelstvu. Tisti odlomek se glasi takole:

Uspeh dobrih šol je odvisen ne samo od njihovega dobrega ustroja, ampak v prvi vrsti od dobrih učiteljev. Ako so ti izvrstno pripravljeni in vsak v svoji stroki, ki jo uči, dobro poučeni ter obdarovani z umskimi in srčnimi lastnostmi, ki jih zahteva od njih njihov vzvišeni poklic, potem kar gore od čiste in božje ljubezni do njim poverjenih otrok; vse to iz ljubezni do Jezusa Kristusa in njegove Cerkve, ki ljubita otroke kot svoje miljence; zato pa jim je sreča družin in blagor njihove domovine iskreno srčna zadeva. Zaradi tega napolnjuje Našo dušo tolažba in hvaležnost do Boga, ko poleg redovnikov in redovnic vidimo tako obilno število še drugih dobrih učiteljev in učiteljic; mnogo izmed njih je v svrhu boljše duhovne izobrazbe zedinjenih po kongregacijah in posebnih družbah, katere je zato treba ceniti in pospeševati kot izvrstne in krepke sotrudnice katoliške akcije; vsa ta množica se s požrtvovalnostjo, gorečnostjo in stanovitnostjo posvečuje delu, ki ga sv. Gregor iz Nacianca imenuje »umetnost vseh umetnosti in znanost vseh znanosti« — vodstvu in vzgoji mladine. Vendar tudi zanje veljajo besede božjega Učelnika: »Žetev je velika, delavcev pa malo«. Zato prosimo Gospoda žetve, naj pošlje na polje krščanske vzgoje še mnogo takih delavcev; njihova vzgoja mora biti dušnim pastirjem in vrhovnim predstojnikom cerkvenih redov kar najbolj pri srcu.

Prav tako je treba voditi in nadzirati vzgojo mladega človeka, ki je »mehak kakor vosek za nagibanje k grehu«, v kakršnemkoli drugem krogu z odstranjevanjem slabih prilik in s pripravljanjem dobrih, v zabavah in tovarišijah; zakaj »slabi pogovori kvarijo dobre nravi.«

Opomba: V svojih številnih nagovorih na krščanske učitelje in učiteljice opozarja Pij XI. na ozko zvezo učiteljskega poklica z apostolsko službo. Kakor je Kristus najvišji učenik, tako je tudi svojim apostolom poveril učiteljsko službo, ko jim je rekel: »Pojdite in učite!« Zato so učitelji in učiteljice lahko najboljši apostoli in najboljši sotrudniki pri katoliški akciji. V tem smislu je Pij XI. navduševal za njihovo vzvišeno službo dne 11. aprila 1925 bavarske in poreske učitelje, 19. julija 1925 škotske učitelje, 15. avgusta 1925 slovaške učitelje, 9. septembra 1925 učitelje iz Francije in 12. oktobra 1925 učitelje in učiteljice iz Nemčije.

(Po slovenskem prevodu okrožnice o krščanski vzgoji mladine, str. 41—42 in str. 56.)

Črtice iz kulturne zgodovine mesta Kranja.

2. Kranjske gostilne v preteklosti.

Preden si ogledamo posamezne kranjske gostilne v srednjem in novem veku, si predočimo, kako so gostilne vobče nastale. Razlikovati je pri tem starejšo dobo pred razvojem srednjeveških mest od poznejše, ko je bilo osredotočeno gospodarsko življenje v teh bivališčih obrtnikov in trgovcev.

V najstarejši dobi so poznali Slovani splošno dolžnost vršiti gostoljubje, to je — prenočiti tujca in ga oskrbeti z jedjo in pijačo. Še v zgodnjem srednjem veku je bila

navada nuditi brezplačno gostoljubje potrebnim. Celo država ga je zahtevala za svoje uradne osebe na potovanjih. Zlasti pa si je pridobila Cerkev s svojimi različnimi ustanovami mnogo zaslug pri pogoščevanju siromakov in bolnikov v samostanih in gostinjah (hospicijih) na primer na Ljubelju in v Tuhinjski dolini. Od 8. stoletja dalje se pojavijo prve »taberne«, kjer so proti nagradi prenočevali potnike in jim prodajali jed in pijačo. Otvoriti so se smele z dovoljenjem deželnega kneza, kateremu so lastniki tabern dajali določeno letno dajatev v prirodninah ali denarju.

V razvijajočih se mestih pa so ustanovili meščani posebna prenočišča za romarje, siromake in potujoče obrtnike. Zlasti obrtniški naraščaj (pomočniki), ki je nekdanje mnogo in daleč potoval, je imel na razpolago takozvane »jeperge« (od »Herberge«), v katerih je smel potujoči obrtnik 3 dni zastoj stanovati in jesti. V tem času si je mogel ogledati mesto in poiskati delo pri kakem mojstru ali pa odriniti dalje. Taka prekornostna naprava je obstajala tudi v Kranju do ukinitve cehov.

Ker so pa preveč izkoriščali gostoljubje po samostanih in gradovih, prične to cerkveno in zasebno gostoljubje, ki je zastoj nudilo jed, pijačo in prenočišče, od 13. stoletja pešati. S tem pa je bila dana možnost za razvoj posebne točilniške obrti, ki se da ugotoviti v Kranju od 13. stoletja dalje. Zanj je začela izdajati mestna in deželna uprava mnoga določila, ki so posebno zanimiva v vinorodnih krajih, kjer se je hotel vsak meščan čimprej znebiti svojega pridelka. Zato so določili vrstni red in število dni, ko je smel vsak posameznik točiti svojo »kapljico«. Kdor je prodajal vino ali pivo, je moral plačevati neke vrste trošarino od pijače. Kakor hitro je nastavljal sod, je razobesil nad vrata posebno znamenje, navadno bukovo vejico, ki jo je moral odstraniti takoj, ko je bil sod izprazen. V nekaterih točilnicah niso smeli nuditi gostom toplih jedi. Navadno so točili vino ali pivo pred hišo na prostem; ko pa so začeli gostje, sedé pred hišo, mimo-idočim grajati pijačo, obenem pa hvaliti in vabiti na lastno »kapljico«, so na vobče pritožbe v 16. stoletju prepovedali točenje na prostem. Vobče se v točilnicah ni smelo prodajati istočasno dveh vrst vina, razen v izjemnem slučaju, ako je potrdil mestni preglednik, da bi se sicer vino pokvarilo. Navada je bila, vsako jutro razobesiti tablico o vrsti in ceni vina, ki se bo tisti dan točilo. Tudi v Kranju je izdala mestna oblast predpise, da morajo biti sodi pregledani, njih vsebina izmerjena, da se vino ne sme ponarejati, niti rabiti napačnih mer. Vsako leto so prečitali uradne predpise na občini zbranim lastnikom točilnic. V točilnicah so smeli gostje navadno tudi igrati razne igre. Ob vstopu v notranje prostore so morali oddati upravitelju točilnice orožje. Kljub temu se omenjajo številni spori in pretepi, ki so dali mestnemu sodniku in članom mestnega sveta obilo dela; saj so morali večkrat podnevi in ponoči v točilnice, da pobere bojevitim gostom dolge nože ter jih spravijo v mestno ječo.

Šele v 15. stoletju se razvije prava gostilna, predhodnica današnjih. Gostilničar je moral dobiti za svojo obrt koncesijo. Priseči je moral gostilničarsko prisego, ki vsebuje bistvene pravice in dolžnosti tega poklica: o točenju, prenočevanju, plačilu davka na konzum vina in piva, kakovosti jedi in pijač, prepovedi ponarejanja vina in piva, skrbi za dostojno vedenje v krčmi, o prijavi zločinov, ki se zgodijo v gostilnah, o policijski uri, dovoljenih in prepovedanih igrah. Tudi v Kranju je mestna gosposka strogo nadzirala delovanje gostilničarjev, tako da ta poklic nekdanj ni bil tak lahek kakor danes. Le premislite! Preden je smel gostilničar točiti iz novega sode, je pozval mestnega preglednika, da izmeri sod. Nato je plačal gostilničar davek. Šele ko je zapriseženi mestni uslužbenec preizkusil kakovosti vina in ugotovili primerno prodajno ceno, so razpečatili sod in izobesili tablico, oziroma javno oklicali po ulicah, da je vino iz novega sode na razpolago.

Ker je gostilničar tudi nakupoval živila za krčmo, so pazili mestni očetje, da jim ne draži cen s predkupom. Zato ni smel gostilničar takoj zgodaj zjutraj ob tržnem dnevu nabavljati. Takrat so imeli prednost ostali meščani.

Med pritožbami zoper gostilničarje v Kranju srečamo tudi to, da so proti gostom precej grobi, neprijazni. Mestni svet jih opozarja, naj bodo uslužni, postrežljivi, pošteni. Seveda ni pričakovati, da bi pri nas, kakor na Francoskem v 16. stoletju, gostilničar novodošle goste objel. Pač pa so poznali tudi v Kranju slabost, da skušajo gostilničarji s pomočjo svojih uslužbencev izvabiti tujce v svoje lastne krčme in prenočišča. (Nadaljevanje sledi.)

Župnija Kranj.

Oznanila za oktober.

Rožnivenška pobožnost se prične s 1. oktobrom. Ob delavnikih bo zvečer ob 6. uri, ob nedeljah pa ob pol 3. uri popoldne. Vselej se molita sv. rožni venec in litanije Matere božje.

1. **XVII. nedelja po binkoštih**, prva v mesecu in rožnivenška nedelja. Ob 6 sv. maša z blagoslovom, skupno sv. obhajilo za može in fante. Ob 10 v rožnivenški cerkvi peta sv. maša z 2 blagoslovoma in po sv. maši darovanje za cerkev. Rožnivenška cerkev ima zaradi raznih popravil če iz prejšnjih let precej dolga; prosimo, da se ob tej priliki spomnite lepe rožnivenške cerkve in njenega dolga. Popoldne ob pol 3 v rožnivenški cerkvi sv. rožni venec in pete litanije Matere božje. Po litanijah tamkaj shod deklishe Marijine družbe.

4. **Sv. Francišek Serafski**, ob 6 skupno sv. obhajilo za III. red in po sv. maši vesoljna odveza za III. red.

8. **XVIII. nedelja po binkoštih**, ob 10 sv. maša na Pungradu z darovanjem za cerkev. Popoldne po litanijah v rožnivenški cerkvi shod Marijine družbe za žene.

15. **XIX. nedelja po binkoštih in spomin posvečenja cerkva**. Ob 6 sv. maša z 1 blagoslovom, ob 10 slovesna sv. maša z 2 blagoslovoma. Ob 10 se vrši po pridigi občajna procesija okrog cerkve. Popoldne ob pol 3 sv. rožni venec in slovesne litanije Matere božje.

18. **Sv. Luka**, ob 7 sv. maša na Premskovem.

22. **XX. nedelja po binkoštih in misijonska nedelja**. Od 6.—9. ure je izpostavljeno sv. Rešnje Telo in se moli za katoliške misijone. Popoldne ob pol 3 se moli del 8. ure za katoliške misijone, sv. rožni venec in pete litanije Matere božje. V puščico se ta dan pobira za katoliške misijone.

21. **Sv. Uršula**, ob tri četrt na 6 kratek govor za bratovščino sv. Uršule in nato pri oltarju sv. Uršule sv. maša za bratovščino sv. Uršule.

29. **XXI. nedelja po bink. in praznik Kristusa Kralja**, ob 6 sv. maša z 1 blagoslovom, ob 10 pa peta sv. maša z dvema blagoslovoma.

31. **Vigilija k prazniku vseh svetnikov**, — zapovedan strog post.

Župnija Šmartin pri Kranju.

Oznanila za oktober.

1. **Rožnivenška nedelja**. Zjutraj božja služba po navadi. Ob 9 z blagoslovom v farni cerkvi, ob 9 tudi na Bregu. Popoldne ura molitve in litanije. Zjutraj obhajilo mož in fantov.

3. **Sv. Terezija Deteta Jezusa**.

4. Sv. Frančišek Serafinski.
 8. XVIII. nedelja po binkoštih, božja služba zjutraj v farni cerkvi, ob 9 v Stražišču. Popoldne shod III. reda.
 15. XIX. nedelja po binkoštih, božja služba po navadi. Spomin posvečenja farne cerkve se preloži letos na naslednjo nedeljo.
 18. Sv. Luka, evangelist.
 22. XX. nedelja po binkoštih, misijonski praznik. — Zbirka ta dan je namenjena za misijone. Popoldne shod Marijine družbe, zjutraj skupno obhajilo.
 28. Sv. apostola Simon in Juda.
 29. Praznik Kristusa Kralja. Božja služba obakrat z blagoslovom.
 31. Zapovedan post pred praznikom vseh svetnikov.

Poročeni:

10. sept. Pavlič Jože, tov. delavec iz Sele in Ivana Mesec, hišna posestnica v Šmarjetni gori.
 10. sept. Jenko Alojzij, mizar iz Godešiča in Katarina Bitenc, tovarniška delavka v Orehku.
 17. sept. Nagode Jakob, tovarniški delavec iz Gor. Logatca in Marijana Kalan, tovarniška delavka iz Poljan nad Škofjo Loko.
 17. sept. Eržen Anton, hišar v Zg. Bitnju in Ana Eržen, šivilja v Stražišču.

Umrli:

10. sept. Jožef Gros, oženjen tov. delavec iz Stražišča, star 42 let.

Razno.

Katoliška akcija. Katoliška akcija, če se smemo tako izraziti, stopa v Kranju v drugo leto intenzivnega dela. V nedeljo, dne 1. oktobra bo ob 4 popoldne v Ljudskem domu prvi sestanek katoliške akcije v nastopni sezoni. Predaval bo šentvidski profesor Jakob Šolar. Gotovo se bomo z veseljem udeleževali sestankov katoliške akcije, saj so se nam tako priljubili. Vsi hočemo temeljite verske izobrazbe, da bomo postali zavedni in delavni katoličani. Saj sodobnost zahteva od nas, da postanemo taki!

Sedežnina za cerkvene klopi. Sedežnina se bo pobirala v Kranju v župni pisarni za sedeže župne cerkve od nedelje, dne 8. oktobra pa do nedelje 22. oktobra in sicer samo med uradnimi urami. Sedežnina za prevzeti sedež znaša Din 15.—, za neprevzeti pa Din 30.—. Izpraznjeni sedeži se bodo oddajali na javni dražbi v župnišču v nedeljo, dne 22. oktobra po osmi sv. maši.

Premskovo. Sedežnina za sedeže se bo pobirala v nedeljo, dne 8. oktobra popoldne po litanijah v župnišču na Premskovem. Prispevek za sedež je Din 10.— letno. Isti dan se vrši istotam javna dražba za izpraznjene sedeže.

Huje. Pri podružnični cerkvi sv. Jožefa na Hujah je bilo treba zvonove na novo montirati. Vse ogrodje, na katerem so bili zvonovi obešeni, je bilo že zastarelo in ga je bilo treba nadomestiti z novim. Preobešanje zvonov je izvršil znani mojster Jožef Rajgelj iz Orehka pri Kranju.

Poprava znamenja. Gospod Boh, gostilničar pri Bekselnu, je dal na lastne stroške renovirati znamenje, katero je prislono na njegovo hišo. Ta kapelica mora biti že zelo stara, ker so jo enkrat že razdrle francoske krogle, ko so podili Avstrijce iz Kranja. Napis na kapelici priča o tem.

Proslave tisočdevetstoletnice Odrešenja v Predosljah se je udeležilo iz kranjske župnije do 1000 ljudi. Posebno mnogo je bilo narodnih noš iz Kranja in Premskovega. Hvala vam!

Dva zakonca brez otrok sta javila vodstvu Vincencijeve drnžbe v Kranju, da bi bila pripravljena sprejeti za svojo približno 14 let staro deklico, siroto brez starišev. Pomagala bi v gospodinjstvu in bi se izučila v trgovini. Če je morda kje takšna deklica in bi jo varuh ali sorodniki hoteli oddati, naj javijo vodstvu Vincencijeve družbe v Kranju.

Duh. svetnik Fr. Pokorn:

Kranjski župniki.

46. Mgr. Hans Jakob Schilling,¹ mestni župnik (Pfarrherr in Krainburg) od 1697 do svoje smrti dne 16. junija 1754, star 90 let, kot zlato in demantni mašnik. Ljubljčan, rojen v stolni župniji 17. maja 1664 očetu meščanu Danijelu in njegovi ženi Mariji Magdaleni. Svoje študije, modroslovje »cum gradu« je dovršil v Gradcu, bogoslovje pa na Dunaju, kjer so ga tudi posvetili za mašnika l. 1687 na naslov kranjske mestne kamerze. Služboval je sprva v Gornjem gradu, bil škofov kaplan in že l. 1701 ud znanstvene akademije »operosorum« z imenom »sedatus« (mirai). — L. 1689² je kot učenec znamenitega profesorja Ferdinanda Krimesa razpravljal o troedinem Bogu v Gradcu, da so se mu splošno čudili. — Mož je bil nenavadno priden, učen in bistroumen, zato se je povzpел že v mladih letih do takih časti, kakršne dosegaajo drugi šele v moški starosti. Bil je treznega mišljenja, vsestranske delavnosti in marljivosti. — Kot doktor bogoslovja je prejel še mlad kranjsko župnijo leta 1697, takrat še eno najboljših na Kranjskem, o kateri je šel glas po deželi, da nese dnevno cekin — in jo vladal celih 57 let, do svoje smrti. — Po smrti slovečega generalnega vikarja Dolničarja, tistega moža, ki se je najbolj potrudil, da so zgradili sedanjo ljubljansko stolnico sv. Nikolaja, je tedanji škof grof Frančišek Kauniz poveril Schillingu to imenitno in važno mesto. Generalni vikar je postal Schilling dne 7. febr. 1715³ in je službo opravljal nad 29 let, do 12. aprila 1744. Služil je štirim ljubljanskim škofom: grofom Kaunitzu, Leslieju, Schrottenbachu in Attemsju, katerim je bil svetovavec in pomočnik. Preselil se je sicer v Ljubljano, a župnijo v Kranju je še obdržal ter jo vladal po svojih namestnikih »provikarjih«. — Z obojo službo so bili združeni tudi lepi dohodki, ki so blagodušnemu Schillingu dali priliko pokazati vse svoje zlato srce. Zaradi svojega umnega gospodarstva in izborne varčnosti se je množilo njegovo imetje od leta do leta. Blagi mož ga ni zbiral zato, da bi skoparil ali ga sam užival, marveč ga je namenil nekaj za čast božjo, nekaj pa v blagor svojih v revah tičečih rojakov. Zato ga nahajamo povsod tam, kjer je bilo treba priskočiti takim revam na pomoč.

Leta 1727⁴ se je v Ljubljani ustanovila komisija za uboge, v kateri je sedelo 9 mož, same najvišje glave kranjskih oblastev. Član te komisije je bil med drugimi tudi naš generalni vikar Schilling, kot škofov zastopnik in namestnik. Časi takrat niso bili prijetni. To neprijetnost mu je lajšala zavest, da se posuši z njegovim delovanjem Bog ve koliko solza. Njegov spomin blagoslavlja po samezni reveži v Kranju in v Ljubljani še dandanašnji.

Schilling je dobro vedel, da je vsak začetek težak, posebno pri gospodarstvu ali gospodinjstvu, zato je naložil pri dveh magistratih, pri ljubljanskem in pri kranjskem, pri vsakem po 1000 gld. ter določil, da se obresti tega denarja izplačujejo vsako leto dvema ubogima in poštenima nevestama iz meščanske rodbine, eni Ljubljanki in eni Kranjčanki kot pripomoček in prispevek pri uravnavanju njunega gospodinjstva. Prvi dve prejemalki je določil ustanovitelj sam, za prihodnje pa odločujeta oba magistrata. — Tudi ubogih vdov se je spomnil Schilling ter v ta namen založil 3000 gld., ki so donášali po teda-

njem obrestovanju 150 gld., za vsako po 50 gld., eno v Kranju, dve pa v Ljubljani. Prve je imenoval ustanovnik sam, druge pa določuje v Ljubljani magistrat, v Kranju pa mestni župnik v sporazumljenju z najstarejšim kaplanom. — Še mnogo več pa je Schilling storil za čast božjo. Leta 1733 je odkupil sorško župnijo od stiškega samostana, v katerega oblasti je bila ravno 100 let, namreč od 1633 do 1733. Kot odkupnino je stiškim dal 6000 gld. in s tem napravil konec vednim preprirom radi cerkvenih pravic med škofijstvom in opatom, ter dobil patronat nad sorško župnijo. Tega je pa leta 1748 prepustil škofu s pogojem, da se odpove dvema dohodkoma, katera je župnija prej plačevala stiškemu opatu, namreč 200 gld. in pa 20 lakti najlepšega gorenjskega platna. Ta dvojni dohodek je Schilling razdelil tako, da dobi od 200 gld. lipoglavski župnik 150 gld., ljubenski na Gorenjskem pa 50 gld. kot priboljšek k njunim skromnim dohodkom. Kar pa se tiče gorenjskega platna, je Schilling določil, naj ga dobivajo: prvo leto šenklavška cerkev, vsako drugo leto šentpeterska zakristija, vsako tretje leto zakristija v Kranju, vsako četrto leto zakristija na Lipoglavem, vsako peto leto naj si delita sorška in ljubenska zakristija. — Schilling je spredel tudi, da župnik radi preobilnih opravil v Sori težko zmaguje, da tudi ljudstvo komaj nosi svoja bremena pri vzdrževanju dveh duhovnikov, zato je ustanovil na Sori beneficij z 2000 gld. v svoji oporoki z dne 20. 5. 1752. Drugi kaplan ali beneficijat naj dobiva 50 gld., župnik pa 50 gld., zato pa mora dajati kaplanu hrano in stanovanje. Prav taki ustanovi⁵ je napravil Schilling tudi za Podbrezje in Križe pri Trziču. Za vsako je naložil po 2000 gld. zato, da sta s mogli vzdrževati še drugega kaplana.

Toda kaj so te do sedaj imenovane posamične vsote (17.000 gld.) v primeru z onim blagodušnim darom, ki ga je Schilling naklonil šempeterski župniji. V svoji oporoki z dne 20. 5. 1752 ji je blagi mož zapustil vse svoje premoženje, ki je znašalo nad 80.000 gld. Bila je to velikanska vsota, ki je plačala tistikrat mnogo več, kakor plača dandanašnji. Schilling je dal šempeterski župniji zopet lastnega samostojnega župnika in pet kaplanov.

Šele zdaj so imeli ljubljanski škofje res ves neprikrajsan užitek od šempeterske župnije, prav kakor je to želel in mislil cesar Friderik IV. leta 1461. Doslej so morali vzdrževati škofje vsaj po 2 vikarja in 1 kaplana; s Schillingovo ustanovo pa se je postavila šempeterska župnija popolnoma na svoje noge. Od škofa ni potrebovala niti vinarja več. Povzpela se je na tisto mesto, na kakršnem se ni nahajala že več nego tristo let. — Ko je bogatin baron Peter Anton Codelli pl. Fahnenfeld ustanovil leta 1718 pri ljubljanski stolnici nov kanonikat, se mu ni videl zanj nihče vrednejši, nego dr. Ivan Jakob Schilling, ki je torej v vrsti Codellijevih korarjev prvi. Inventar je podpisal dne 18. 6. 1719 ter imel stanovanje v drugem nadstropju sedanje Cordinove hiše poleg škofijskega dvorca. — Njegove zasluge je upošteval tudi Rim, ki ga je imenoval za apostolskega protonotarja. Bil je tudi pisatelj ter je spisal »Constitutiones et Decreta Synodalia, Tractatus in quinque libros Decretalium«⁶. Marko Pohlin piše o njem v svoji Biblijoteki str. 48, da je leta 1742 oskrbel izdajo »Tobijeve bukve« v 12°, katera knjižica je pozneje doživela več izdaj, kar svedoči, da ni bila brez duhovnega užitka za ljudstvo. Svoje ime na naslovni strani pa je zamolčal.

Ko je še v Kranju bival kot mestni župnik, je cesar Jožef I. dne 24. febr. 1706⁷ Kranju potrdil njihove stare pravice in leta 1712 dne 24. apr. je mestni sodnik Jernej Struppi (1703—1705) daroval bratovščini presv. R. Teleasa znesek 300 gld. Bil je tudi ud bratovščine sv. škapulirja.

Kot kranjski župnik je Schilling v l. 1713—1714 administrator šmartinske župnije poleg Kranja, nato pa je

odšel v Ljubljano za generalnega vikarja škofovega, katero službo je izborno izvrševal nad 29 let. Slednjic se je mož postaral v neumornem delu, moči so mu jele pešati, spomin ga je zapuščal, tudi oči so mu temnele, starost ga je tlačila. Zato je prosil škofa, naj bi ga odvezal od te službe in jo izročil mlajši moči, njega pa odpustil, da se vrne nazaj v Kranj, kjer hoče preživeti še nekaj dni, ki mu jih je še odločila previdnost božja.

Škof Attems sprejme njegovo resignacijo ter mu usliši prošnjo in z izrazom popolne zadovoljnosti in hvaležnosti ga, četudi nerad, milostno odpusti. Schilling je živel v Kranju še deset let na veliko radost vseh ubogih in potrebnih. Njegova radodarna roka se je odpirala do zadnjega njegovega diha.

Zadnjo dobroto je storil blagi mož v Kranju, ko je takorekoč že umiral. Leta 1749⁸ je 20. 8. pogorelo mesto Kranj, več kot polovica in tudi župnišče. (Slika na mostovžu v župnišču kaže l. 1759.) Ob 4 popoldne je izbruhnil požar in kmalu je bilo mesto, ki je imelo večinoma lesene strehe, goreča grmada. Končani so bili arhivi. Zgorelo je 290 hiš, 20 pristav in 20 ljudi, ki so zapisani v mrliški knjigi tako: Gregor Jereb, star 40 let, Andrej Kralj 60, Marija Romolt 70, Ana Perne 40 let, Uršula Dolhar 50, Janez Novak 48, Marija Novak 12, Marija Strupi 46, Magdalena Blaže 70, Jožef Florjančič 40, Marija Florjančič 18, Marija Strupi 20, Kancijan Dolinar 30, Ana Kokalj 20, Uršula Košak 53, Peter Mali 70, Jurij Kralj 48, Marija Šumi 42, Magdalena Ertač 55 in Katarina Pegam 55 let. — Grozen je moral biti prizor, ko so vseh 23 mrličev polagali sredi osmojenih zidov v zemljo na pokopališču okoli župne cerkve. Kako je krvavelo srce blagega Schillinga ob tej grozoviti nesreči! Da bi kar največ mogel vsem pomagati, je zgradil novo župnišče na svoje stroške, ki je bilo dovršeno leta 1753. Pa kakšno je bilo: bolj palači, nego župnijskemu domu podobna zgradba. Lahko si mislimo, koliko tisočakov ga je stalo poslopje, ki je še dandanes živa priča njegove radodarnosti. S tem je nekoliko tudi potolažil svoje župljane, ki 29 let zaradi njegove odsotnosti niso imeli nobenega pravega župnika, marveč le provikarja.

Schilling je doživel nenavadno visoko starost: 90 let in 2 meseca. Obhajal je zlato in demantno mašo. Poln zaslug za večnost je odšel po plačilo k svojemu Gospodu dne 16. junija leta 1754. Pokopan pa je v ljubljanski stolnici v kriпти stolnih korarjev. Ako sodimo po sliki, ki je hranjena še v kranjskem župnišču, je bil mož bolj drobnega obraza in ne posebno močne postave. Z obraza mu sije blagost srca in pa resna preudarnost. Bil je ne samo učen in zgleden duhovnik, ampak tudi veljavna osebnost in zelo spoštovan mož.

¹ Zbornik M. Sl. V. str. 63—68. Mitteilg. d. hist. Ver. f. Krain 1848, str. 86 in 1853, 94.

² Izv. muz. dr. X. str. 53, 168, 225.

³ Lavtižar, Zgod. župnij v dek. Kranj, str. 20.

⁴ Zbornik M. Sl. V. str. 65.

⁵ Lavtižar, Zgod. Kranj, str. 21.

⁶ Izv. muz. dr. X. str. 53.

⁷ Let. M. Sl. 1870, str. 124.

⁸ Župni arhiv, mrliška knj. K. zb.

Razširjajte Kranjski zvon!